

INTERNETDA QIMOR VA TAVAKKALCHILIKKA ASOSLANGAN O‘YINLAR UCHUN JAVOBGARLIK

A.K.Turayev

*Shahrisabz “Temurbeklar maktabi” harbiy-akademik litseyi oliy toifali
informatika va axborot texnologiyalari fani o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni reklama qilish, namoyish etish hamda tarqatish uchun javobgarlik kabi tushunchalar batafsil yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: Onlayn qimor o‘yinlar, ma‘muriy huquqbuzarlik, jinoyat, bazaviy hisoblash miqdori, totalizator, bukmekerlik, reklama, telekommunikatsiya tarmoqlari, internet jahon axborot termog‘i.

So‘nggi yillarda qimor va tavakkalchilikka asoslangan onlayn qimor o‘yinlarni tashkil etish hamda bunday o‘yinlarda ishtirok etish bilan bog‘liq jinoyatlar va ma‘muriy huquqbuzarliklar soni ortib bormoqda.

Xususan, onlayn qimor o‘yinlarining aholi orasida keng ommalashib borayotganligi mazkur o‘yinlarga nisbatan qaramlikning vujudga kelishi va firibgarlik hamda o‘z joniga qasd qilish kabi salbiy oqibatlarni keltirib chiqarmoqda. Bunday holatlarning oldini olish uchun tegishli qonun loyihasi taklif qilinayotgan bo‘lib, jamoatchilik muhokamasi uchun e‘lon qilindi. Taklif etilayotgan qonun loyihasi bilan qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni tashkil etish uchun ma‘muriy va jinoiy javobgarlik kuchaytiriladi. Shuningdek, bunday o‘yinlarni targ‘ib qiluvchi mahsulotni tarqatish, reklama qilish hamda O‘zbekiston hududiga olib kirish, Internet jahon axborot tarmog‘ida reklamasi uchun ham javobgarlik belgilanmoqda. Deputatlar ko‘rib chiqayotgan qonun loyihasiga ko‘ra, Jinoyat kodeksida internetda qimor va tavakkalchilikka asoslangan o‘yinlar yuzasidan qator o‘zgarishlar [ko‘zda tutilmoqda](#).

Xususan, qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni qonunga xilof ravishda tashkil etish, o‘tkazish yoki ularda ishtirok etish uchun

telekommunikatsiya tarmoqlari yoxud Internet jahon axborot tarmog‘i orqali xizmatlar ko‘rsatish, tegishli dasturiy ta‘minotdan nusxa ko‘paytirish, uni ko‘paytirish, tarqatish **bazaviy hisoblash miqdorining 50 baravaridan 70 besh baravarigacha** miqdorda jarima yoki 300 soatdan 360 soatgacha majburiy jamoat ishlari yoxud 3 yilgacha axloq tuzatish ishlari bilan jazolanadi.

Shuningdek, qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni targ‘ib qiluvchi mahsulotni qonunga xilof ravishda reklama qilish, namoyish etish, tarqatish maqsadida tayyorlash yoki O‘zbekiston hududiga olib kirish, xuddi shuningdek qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni targ‘ib qiluvchi mahsulotni qonunga xilof ravishda reklama qilish, namoyish etish, tarqatish, shu jumladan, ommaviy axborot vositalarida, telekommunikatsiya tarmoqlarida yoki internetda reklama qilish, namoyish etish, tarqatish, shunday harakatlar uchun ma‘muriy jazo qo‘llanganidan keyin sodir etilgan bo‘lsa, **bazaviy hisoblash miqdorining 400 baravaridan 600 baravarigacha** miqdorda jarima yoki 360 soatgacha majburiy jamoat ishlari yoxud uch yilgacha axloq tuzatish ishlari bilan jazolanadi.

Shuningdek, Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksga kiritilayotgan qo‘shimchalarga ko‘ra:

qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni targ‘ib qiluvchi mahsulotni qonunga xilof ravishda reklama qilish, namoyish etish, tarqatish maqsadida tayyorlash yoki O‘zbekiston hududiga olib kirish, xuddi shuningdek qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni targ‘ib qiluvchi mahsulotni qonunga xilof ravishda reklama qilish, namoyish etish, tarqatish, shu jumladan ommaviy axborot vositalarida, telekommunikatsiya tarmoqlarida yoki Internet jahon axborot tarmog‘ida reklama qilish, namoyish etish, tarqatish qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni targ‘ib qiluvchi mahsulotni, shu jumladan uni tayyorlash, tarqatish, reklama qilish va namoyish etish vositalarini musodara qilib, fuqarolarga BHMning yuz baravari, mansabdor shaxslarga esa — ikki yuz baravari miqdorda jarima solishga sabab bo‘ladi.

Ta‘kidlanishicha, tahlillar so‘ngi yillarda qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni tashkil etish hamda bunday o‘yinlarda ishtirok etish

bilan bog‘liq jinoyatlar va ma‘muriy huquqbuzarliklar soni ortib borayotganligini ko‘rsatmoqda.

Qimor o‘yinlari bo‘yicha ma‘muriy huquqbuzarliklar soni **2019 yilda 1 454 ta bo‘lgan** bo‘lsa, bu ko‘rsatkich **2020 yilda 2 864 ta, 2021 yilda 3 372 ta va 2022 yilning 6 oyida 2 325 tani tashkil etdi.**

Ma‘lumot uchun, ushbu o‘yinlar, ayniqsa, onlayn qimor bilan bog‘liq jinoyatlar **2019-yilda 55 ta, 2020-yilda 86 ta, 2021-yilda 103 ta, 2022-yilning 6 oyida 90 tani** tashkil etgan. Mutaxassislarning bildirishicha, bunday o‘yinlar insonda qaramlikni vujudga keltirib, katta miqdordagi pul mablag‘lari sarflashiga va ayrim fuqarolarning o‘z joniga qasd qilish, firibgarlik, budget mablag‘larni talon-toroj qilish kabi harkatlar sodir etilishiga sabab bo‘lmoqda.

Onlayn qimorda yutqazgani sababli **2021-yilda 6 nafar va 2022-yilning 6 oyida 6 nafar** fuqaro o‘z joniga qasd qilib, vafot etgan. Ularning barchasi **25** yoshgacha bo‘lgan yoshlar hisoblangan. Mazkur holatlar qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarni tashkil etish va o‘tkazish bilan bog‘liq noqonuniy faoliyatga qarshi kurashish tizimini takomillashtirishni taqozo etmoqda.

Ta‘kidlash joizki, bugungi kunda respublikamizda totalizator va bukmekerlik faoliyatini amalga oshirish va albatta, bunday xizmatlarni reklama qilish noqonuniy hisoblanadi. Bu borada 2021-yilda o‘tkazilgan 1105 ta o‘rganishlarda 102 ta holatda bunday noqonuniy xizmatlar reklamasini aniqlangan. Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan mutasaddi tashkilotlar bilan hamkorlikda 30 dan ortiq totalizator va bukmekerlik reklamasini noqonuniy ravishda yurituvchi saytlarga kirish cheklab qo‘yildi.

Hozirgi kunda homiy yoki hamkor sifatida bukmekerlar joy olmagan sport tadbirni topish qiyin. Ba‘zi sport jamoalar o‘zining futbolkalarida bukmekerlarni nomini qo‘ygan. Bunday holatda odamlarga oson yo‘l bilan pul topish imkoni yo‘qligi, bo‘lganida ham tatimasligi, ular oxiri berk ko‘chaga olib borishi, bu tavakkal katta xavfga qo‘yilgan qadam ekanini ko‘proq tushuntirish orqali qiziqish va talabni kamaytirish mumkin. Agar talab yuqoriligicha qoladigan bo‘lsa, hech qanday cheklovlar foyda bermaydi. Qiziquvchilar taqiqlarni aylanib

o‘tadigan yo‘llarni topadi. Bunday holda bizning vazifamiz —ularning xavfli ekani, osonlikcha pul topish baxayr emasligini tushuntirish va bugungacha ma’lum oqibatlar bilan bo‘lishishdan iboratligicha qoladi.

Xulosa: bugungi kunda qimor va tavakkalchilikka asoslangan boshqa o‘yinlarning qonunga xilof ravishda tashkil etilishi va o‘tkazilishi fuqarolarga nafaqat ruhiy ta’sir o‘tkazadi, balki moliyaviy qaramlikka duchor etib, oilaviy nizolarga ham sabab bo‘ladi. Shuningdek, ushbu faoliyat naqd pullarning bankdan tashqari muomalasi ko‘payishiga, soliqlar va boshqa to‘lovlarni to‘lashdan bo‘yin tovlanishiga yo‘l ochadi hamda shu orqali mamlakatimizning iqtisodiy ravnaqiga putur yetkazadi.

Shunga ko‘ra, fuqarolarning ogohligini oshirish, davlatning bu boradagi nazoratini kuchaytirish hamda ota-onalar tomonidan o‘z farzandlarining bo‘sh vaqtlaridan unumli foydalanishi ustidan muntazam nazorat olib borilishi yuqoridagi kabi salbiy illatlarning oldini olishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining kinoyat Kodeksi
2. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni, 14.09.2007 yildagi O‘RQ-109-son.
3. www.kun.uz
4. www.daryo.uz